

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ БІЙЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Токарук Людмила, Ніколаєнко Вікторія

DOI: 10.37096/SHDISJ-25-1.1-0008

Анотація

Актуальність. Третій рік військових дій на території України сприяв збільшенню чисельності однієї з найбільш вразливих категорій населення – сімей загиблих військовослужбовців, які потребують як соціального, так і правового захисту. Актуальність теми дослідження визначає напрямки соціально-педагогічної роботи та конкретизується в таких завданнях: аналіз нормативно-правової бази України; визначення потреб обраної клієнтської групи та визначення ефективності процедури організації соціально-педагогічної підтримки сімей загиблих військовослужбовців для реалізації державної політики у сфері соціального захисту населення України.

Методологія. Вибірка. Ефективність організації к соціально-педагогічної підтримки сімей загиблих військових ЗСУ визначалася на базі першого відділення Ніжинського територіального центру комплектування та соціальної підтримки населення міста Ніжин Чернігівської області. У дослідженні взяли участь 125 представників сімей загиблих військовослужбовців (дружини, діти, батьки, родичі загиблих).

Методи. Аналіз законодавчої бази та нормативних документів імперичного дослідження; авторське структуроване інтерв'ю з елементами бесіди (10 питань) для збору даних про потреби членів сімей загиблих військовослужбовців у соціально-педагогічній підтримці на шляху ресоціалізації в такому статусі.

Результати. Дослідження ефективності соціально-педагогічної підтримки сімей загиблих бійців проводилося на теоретичному, методологічному та емпіричному рівнях шляхом аналізу нормативно-правової бази соціального захисту членів сімей загиблих комбатантів, створення на її основі анкети для визначення їхніх життєвих потреб та збору інформації про особливості необхідної соціально-педагогічної допомоги для цього контингенту клієнтів. За результатами емпіричного дослідження, виявлено специфічну проблему: третина сімей загиблих військовослужбовців не звертаються за допомогою, хоча знають про її наявність.

Ключові слова: соціально-педагогічна підтримка, соціально-правовий захист, сімей загиблих захисників України, фахівці соціальної сфери.

Актуальність

Війна в Україні триває і логічного завершення бойових дій найближчим часом не передбачається, вважають військові експерти. Окрім поранених, зниклих безвісти, полонених, є ще й загиблі військовослужбовці Збройних Сил України (далі – ЗСУ), кількість яких серед добровольців та мобілізованих не зменшується, а навпаки, щодня збільшується на десятки та сотні. Тому завдання соціально-педагогічної підтримки сімей загиблих захисників розширюються. Державна служба статистики України та Генеральний штаб ЗСУ надають інформацію про щоденні бойові втрати від 100 до 200 військовослужбовців (Довідка учасникам російсько-української війни (2022)). Звідси висновки про кількість сімей, які втратили чоловіків, батьків, синів, братів, сестер серед військовослужбовців Збройних Сил України та інших. Кількість сімей, які отримали статус члена сім'ї загиблого захисника України, як це визначено Законом України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" від 22.10.1993 р., № 3551-XII, ст. 10, п. 1 Постанови Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 р., № 740 "Про порядок надання статусу члена сім'ї загиблого захисника або захисника України", а саме: утриманці загиблого або зниклого безвісти; батьки; неодружений/незаміжня дружина/партнер; діти, які не мають і не мали власних сімей; діти, які мають власні сім'ї, але стали інвалідами до досягнення повноліття; діти, обоє батьків яких померли або зникли безвісти (Верховна Рада України (1993); Верховна Рада України (2015)).

Соціально-педагогічну, психологічну та правову підтримку сімей загиблих військовослужбовців Збройних Сил України забезпечують спеціалісти Територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (далі – ТРКСП), в особі соціолога або психолога, для сімей загиблих військовослужбовців, які перебувають у складних життєвих обставинах; вони подають запити до органів місцевого самоврядування щодо отримання сім'ями загиблих військовослужбовців матеріальної підтримки, включаючи виплати за соціальними програмами, або прийняття окремих рішень сільськими, селищними, міськими, районними, обласними радами, територіальними громадами; захищають інтереси осіб з сімей загиблих військовослужбовців Збройних Сил України за запитом або за дорученням щодо реалізації пільг та соціальних гарантій, встановлених законодавством, у державних органах, органах місцевого самоврядування, медичних закладах, організаціях та установах різних форм власності; організують дозвілля дітей загиблих військовослужбовців у закладах оздоровлення та відпочинку, надають допомогу в отриманні проїзних документів; відбирають, у разі отримання пропозицій, розповсюдження заявок, представників сімей загиблих воїнів для відпочинку та соціально-психологічної реабілітації; сприяють реалізацію освітніх, культурних та релігійних потреб сімей загиблих військовослужбовців; аналізують та систематизують інформаційно-довідкові

матеріали щодо реалізації пільг та соціальних гарантій, передбачених законодавством України, включаючи соціальну рекламу, контактну інформацію в органах соціального захисту та соціальних службах, центрах зайнятості, безоплатній вторинній правовій допомозі, громадських та благодійних організаціях, що діють у сфері соціально-правового захисту сімей загиблих військовослужбовців. Ведуть облік членів сімей загиблих військовослужбовців, які потребують посиленої соціальної допомоги та підтримки. Вивчають та аналізують результати діяльності громадських організацій, забезпечують взаємодію з такими організаціями з питань соціально-правового захисту членів сімей загиблих. Організують заходи (круглі столи, брифінги, семінари, тренінги) для створення сприятливих умов для соціальної адаптації сімей у вирішенні актуальних соціальних проблем громади та суспільства. Сприяють формуванню сімейних та національно-патріотичних цінностей у громаді. Проводять опитування, анкетування та інтерв'ю серед сімей загиблих військовослужбовців для оцінки їхньої задоволеності якістю наданих послуг; Вони допомагають представникам сімей загиблих військовослужбовців в оформленні документів для призначення виплат та одноразової грошової допомоги, звільнення з військової служби членів сімей загиблих військовослужбовців. Приймають документи від представника сім'ї загиблого військовослужбовця для призначення пенсій Пенсійним фондом України відповідно до Закону та надсилають їх до районного РСЦС. Роз'яснюють законодавство про соціальне забезпечення та виплати, встановлені для членів сімей загиблих військовослужбовців. Разом з органами соціального захисту та Пенсійним фондом України вони аналізують стан справ щодо надання виплат та реалізації заходів щодо соціального забезпечення сімей загиблих військовослужбовців, інформують місцеві органи виконавчої влади з соціальних питань та вносять пропозиції щодо покращення соціального обслуговування сімей загиблих військовослужбовців (Організація психосоціальної допомоги ветеранам війни та їхнім сім'ям (2021); Пам'ятка учасникам російсько-української війни (2022).

Соціально-педагогічна підтримка сімей, дітей та молоді регулюється Законом України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21.08.2001 р. № 2558-III, в якому зазначено, що «Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю як професійна діяльність спрямована на запобігання, мінімізацію негативних наслідків та подолання складних життєвих обставин у сім'ях, а також сприяння реалізації життєвого потенціалу у дітей та молоді» (Верховна Рада України (2001).

Згідно з Розпорядженням «Про затвердження Положення про психологічну службу в системі освіти України» від 22.05.2018, № 509, соціальний педагог, психолог закладу чи установи різних форм власності бере участь у наданні допомоги дітям та сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах

або потребують посиленої педагогічної уваги, або тим, хто має особливі освітні потреби, включаючи жертв насильства та військових конфліктів. Вони підтримують взаємодію між навчальними закладами, сім'ями та суспільством, а також їх адаптацію до соціального середовища, надають консультативну допомогу батькам (законним представникам), організують захист прав здобувачів освіти від будь-яких форм насильства, представляють їхні інтереси в правоохоронних та судових органах, пропагують відповідальну поведінку, здоровий спосіб життя та збереження репродуктивного здоров'я серед здобувачів освіти. Вони також запобігають та протидіють конфліктам, що виникають під час освітнього процесу, та запобігають та протидіють домашньому насильству (Верховна Рада України (2018)).

Таким чином, можна стверджувати, що соціальний педагог, психолог на нормативно-правовому рівні має великий потенціал у наданні сімей та дітей військовослужбовців, які постраждали внаслідок збройного конфлікту на території України, соціальними, педагогічними, психологічними чи юридичними послугами.

Технології Соціально-педагогічної роботи з сім'ями військовослужбовців досліджували О. Бойко, Л. Гребін та Н. Левченко, які зазначали, що під час соціальної підтримки сімей військовослужбовців Збройних Сил України спеціаліст соціальної сфери працює за трьома основними напрямками, виступаючи в ролі:

1. Консультанта (надання інформації сім'ї про важливість та можливості взаємної взаємодії та підтримки; надання педагогічних порад щодо виховання дітей; сприяння формуванню позитивного соціально-психологічного клімату в сім'ї).

2. Консультанта (надання допомоги з юридичних питань, організація соціальної взаємодії та встановлення позитивно спрямованого життя в сім'ї); інформування про методи виховання дітей, які постраждали від смерті батьків; інформування сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах, про інформаційну, правову, медичну, соціальну та психологічну допомогу, професійне навчання, надання рекреаційних послуг).

3. Соціальний адвокат (захист прав сім'ї воїна ЗСУ в разі порушення правових умов особистого життя таких осіб) (Бойко, О., Гребін, Л., Левченко, Н. (2018)).

На законодавчому рівні Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення комплексного огляду системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей, членів сімей загиблих ветеранів війни, членів сімей загиблих захисників України» від 10 червня 2022 року № 663 визначає механізм проведення комплексного огляду системи соціального захисту Міністерством у справах ветеранів у співпраці з Міністерством соціальної політики один раз на три роки. Метою є оцінка стану та готовності фінансового, матеріально-технічного забезпечення, а також наявних можливостей для ефективного

Токарук Людмила, Ніколаєнко Вікторія ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ БІЙЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ 2025 Журнал «Соціалізація та розвиток людини» Т.7. №1. DOI: 10.37096/SHDISJ-25-1.1-0008

реагування на поточні та прогнозовані питання соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей, членів сімей загиблих ветеранів війни та членів сімей загиблих захисників України відповідно до Закону України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей» від 20 грудня 2022 року. 1991, № 2011-XII (Верховна Рада України (1991); Верховна Рада України (2022)).

Аналіз сучасних наукових досліджень та нормативно-правової бази України надає часткову інформацію щодо змісту соціально-педагогічної підтримки сімей загиблих захисників України щодо медичної, психологічної та інформаційно-правової допомоги; реалізації заходів щодо відновлення психоемоційного стану сімей; соціальної адаптації та повернення до активного громадського життя в цивільному середовищі (Міхеєва, О. (2018); Байдик, В. (2021)).

Методологія

Рекомендації щодо організації психологічної, соціально-педагогічної підтримки сімей загиблих військовослужбовців Збройних Сил України соціальними спеціалістами можуть бути надані шляхом 1) вивчення оцінки потреб сімей, з якими вони працюють, яка включає: карту надання соціальних, психологічних, освітніх, медичних, правових, економічних та інших послуг; розробку програми підтримки психічного здоров'я та соціальної інтеграції; 2) реалізації покрокової моделі допомоги в організації послуг психосоціальної підтримки сімей загиблих військовослужбовців; врахування потреб та інтересів членів сімей загиблих військовослужбовців Збройних Сил України за віком; 3) здійсненні просвітницької роботи серед сімей загиблих військовослужбовців щодо методів самопомоги, інформування про ознаки погіршення психічного та фізичного здоров'я; врахування ролі сім'ї, дружини, дітей, батьків, родичів загиблих військовослужбовців у їхньому власному житті (Організація психосоціальної допомоги ветеранам війни та їхнім сім'ям (2021); Токарук Л., Ніколаєнко В. (2024)).

На основі аналізу теоретичних джерел щодо надання компетентної соціально-педагогічної підтримки сім'ям загиблих військовослужбовців Збройних Сил України фахівцями соціального сектору нами було організовано та проведено емпіричне дослідження на базі першого відділення Ніжинського територіального центру комплектування та соціальної підтримки у м. Ніжин Чернігівської області. У дослідженні взяли участь 125 представників сімей загиблих військовослужбовців (подружжя, діти, батьки, родичі).

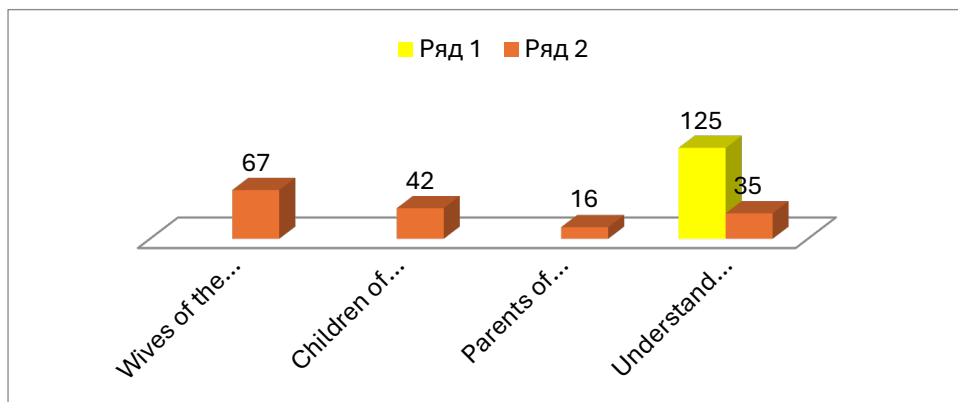
Емпіричне дослідження передбачало використання діагностичних методів (інтерв'ю з елементами бесіди), спостереження та первинних статистичних методів (частотний аналіз, розрахунок середніх значень) для аналізу результатів дослідження.

Інтерв'ю з елементами бесіди. Метою інтерв'ю було визначити рівень знань та отримання соціально-правової інформації членами сімей загиблих військовослужбовців, частоту їх звернень до установ соціального захисту та окремо до фахівців соціального сектору. Інтерв'ю включали 10 запитань, які допомогли визначити: Чи володіють сім'ї загиблих військовослужбовців соціально-правовою інформацією? Як часто вони звертаються до установ соціального захисту? Чи отримують сім'ї загиблих військовослужбовців пільги на комунальні послуги, фінансову допомогу та якісні медичні консультації? Які пільги отримують діти з таких сімей під час навчання в навчальних закладах? Чи отримують вони додаткову безкоштовну освіту? Які соціально-педагогічні заходи проводилися фахівцями громади у роботі з сім'ями та дітьми? Чи передбачена в громаді соціальна реабілітація для дітей загиблих військовослужбовців в оздоровчих таборах, і за яких умов? Чи надавалася сім'ям психологічна, соціально-педагогічна допомога за потреби? Які послуги соціального захисту пропонувалися сім'ям загиблих військовослужбовців? Чи потребують годувальниці соціально-педагогічної підтримки своїх сімей?

Результати

Статистичний аналіз отриманих відповідей засвідчує, що відповідаючи на запитання «Чи володіють родини загиблих військовослужбовців соціальною та правовою інформацією?» 67 вдів, 42 дитини та 16 батьків загиблих військовослужбовців володіють соціальною та правовою інформацією, а 35 із вищезгаданих осіб розуміють правову базу. Тож, можна зробити висновок, що з 125 учасників дослідження лише 35 осіб досконало розуміють правову базу та можуть надавати консультації іншим сім'ям

Рис. 1. Результати володіння родинами загиблих військовослужбовців

Токарук Людмила, Ніколаєнко Вікторія ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ БІЙЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ 2025 Журнал «Соціалізація та розвиток людини» Т.7. №1. DOI: 10.37096/SHDISJ-25-1.1-0008

соціальною та правовою інформацією.

У відповідь на запитання «Як часто ви звертаєтесь до установ соціального захисту?», згідно з результатами, наведеними на рисунку 2, 64% респондентів відповіли, що часто звертаються, тоді як 36% не завжди звертаються до установ соціального захисту.

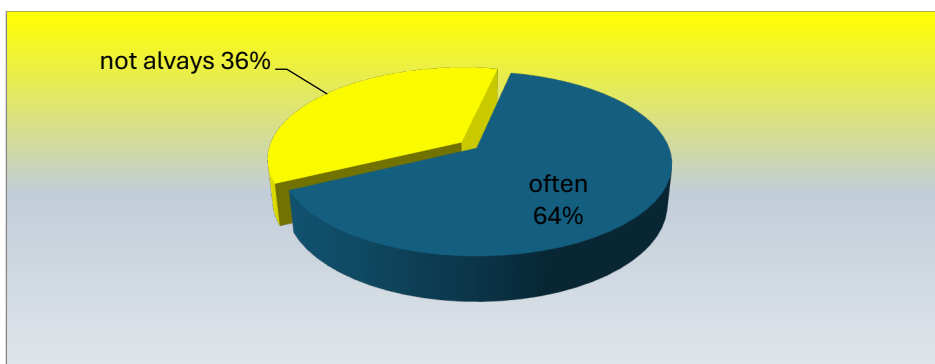

Рис. 2. Результати відвідування родинами загиблих військовослужбовців установ соціального захисту.

Виявлення кількості звернень сімей загиблих військовослужбовців до установ соціального захисту показало, що понад половина респондентів зазначили, що вони часто звертаються за різними видами соціальних послуг та підтримують тісний контакт зі спеціалістами установ соціального захисту. Однак третина респондентів не часто відвідують установи соціального обслуговування з різних причин (відсутність довіри, розчарування через некомпетентність фахівців, стан здоров'я тощо).

Проаналізувавши відповіді на питання, чи отримують сім'ї загиблих військовослужбовців пільги на комунальні послуги, фінансову допомогу та якісні медичні консультації, а також чи відбувається соціальна реабілітація дітей загиблих

військовослужбовців в оздоровчих таборах і за яких умов, а також чи отримують діти додаткову безкоштовну освіту, можна зазначити, що 25% сімей загиблих військовослужбовців отримують пільги на комунальні послуги та фінансову допомогу, 5% отримують якісні медичні консультації, 20% дітей загиблих військовослужбовців проходять соціальну реабілітацію в оздоровчих таборах, а 25% дітей отримують додаткову безкоштовну освіту (див. дискограму на рисунку 3)

Отже, виходячи з статистичних результатів дослідження особливостей отримання сім'ями загиблих військовослужбовців різних видів соціальних, педагогічних та медичних послуг, можна зробити висновок, що рівна частка сімей отримує пільги на комунальні послуги та фінансову допомогу від держави, громади та донорів. Діти загиблих військовослужбовців отримують додаткову безкоштовну

освіту (гуртки, індивідуальні заняття з вихователями, квитки до музеїв, кіно, театрів, виставок). Менший відсоток дітей проходить соціальну реабілітацію в літніх та зимових оздоровчих таборах країни. На жаль, відносно невелика кількість медичних закладів пропонує та надає безкоштовні послуги сім'ям загиблих військовослужбовців.

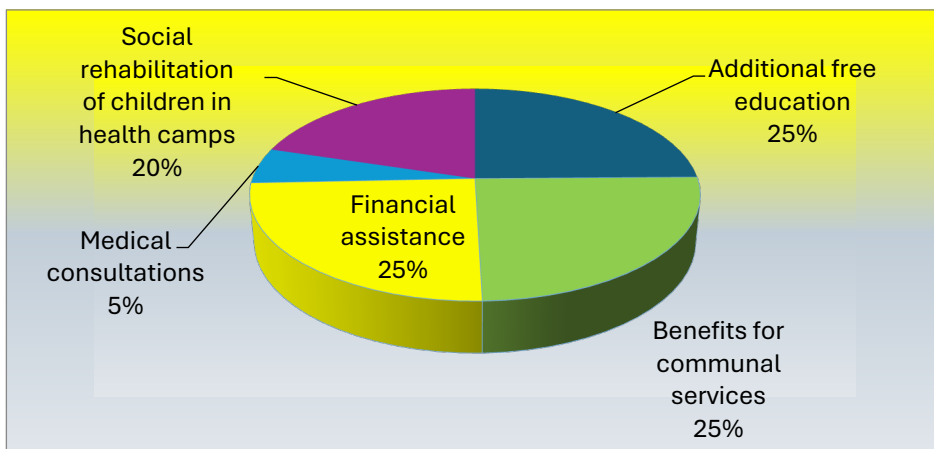

Рис. 3. Статистика отримання сім'ями загиблих військовослужбовців пільг на комунальні послуги, фінансової допомоги, якісних медичних консультацій, соціальної реабілітації дітей загиблих військовослужбовців в оздоровчих таборах та додаткової безкоштовної освіти.

Щодо питання «Які соціально-педагогічні заходи проводилися громадськими фахівцями у роботі з сім'ями та дітьми загиблих воїнів?», то згідно з кількісними обрахунками отриманих в дослідженні відповідей, наведеними на рисунку 4, можна зазначити, що правова консультація проводилася для 20% сімей, діагностична робота – у 29% сімей, спостереження (моніторинг) проводили 3%

працівників соціального сектору, консультативна робота – з 23% сімей, консультаційні сесії використовували 25% фахівців.

Токарук Людмила, Ніколаєнко Вікторія ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ БІЙЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ 2025 Журнал «Соціалізація та розвиток людини» Т.7. №1. DOI: 10.37096/SHDISJ-25-1.1-0008

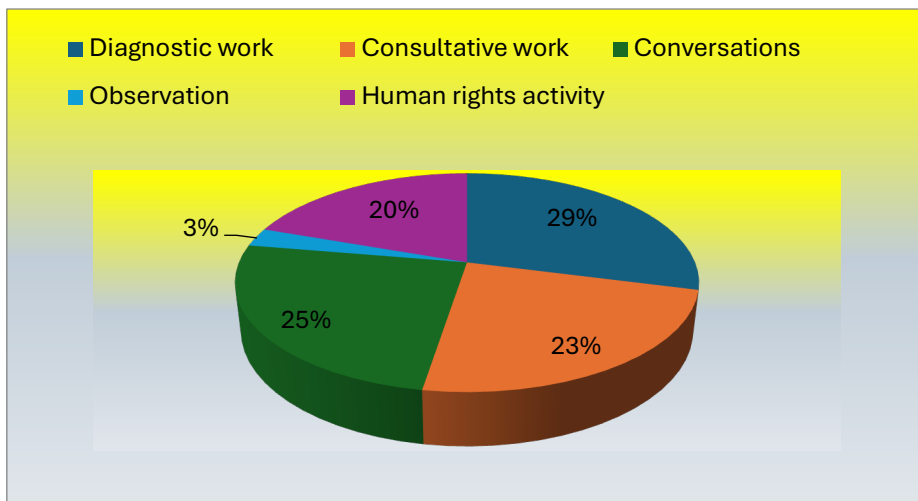

Рис. 4. Результати соціально-педагогічних заходів, проведених громадськими фахівцями у роботі з сім'ями та дітьми.

Щодо аналізу соціально-педагогічних заходів, проведених громадськими фахівцями у роботі з сім'ями та дітьми загиблих військовослужбовців, можна зазначити, що невелика кількість сімей отримала допомогу у сфері правової консультації. Різні види діагностичної роботи (соціальна, педагогічна, психологічна, медична тощо) проводилися з менш ніж третьою сімей. Також великий відсоток сімей отримав професійні консультації відповідно до своїх потреб. Четверть фахівців використовували консультаційні сесії у своїй роботі з сім'ями. І зовсім невелика кількість працівників соціального сектору займалася спостереженням.

Щодо питання «Чи надавалася сім'ї психологічна або соціально-педагогічна допомога за потреби?», з'ясовано, що 40% сімей загиблих військовослужбовців висловили потребу в психологічній або соціально-педагогічній допомозі, тоді як 60%

не висловили такої потреби. Такі результати, зображені на рисунку 5,

Таким чином, визначаючи потребу в наданні психологічної або соціально-педагогічної допомоги сім'ї загиблого військовослужбовця, в дослідженні отримано результат, що третина сімей загиблих військовослужбовців висловлює потребу в психологічній або соціально-педагогічній допомозі, тоді як більше половини респондентів з сімей загиблих воїнів не висловлювали такої потреби.

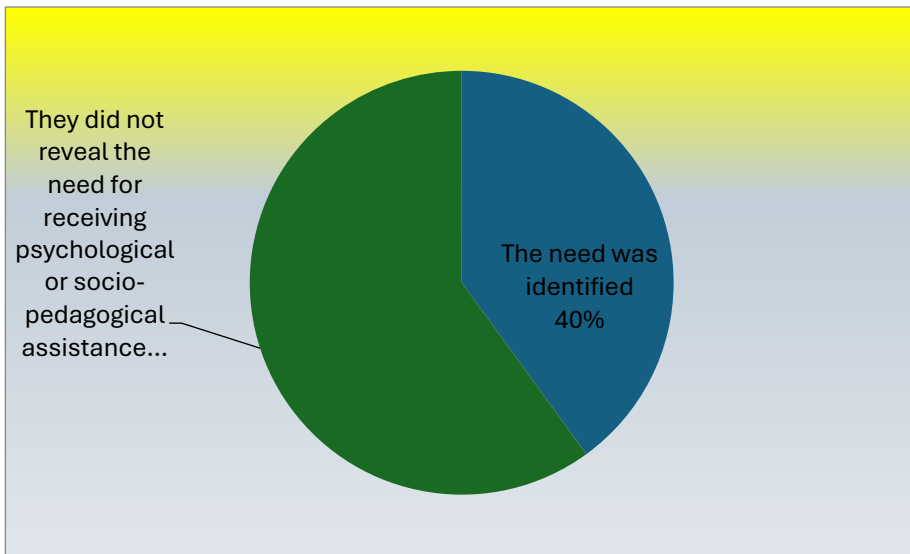

Рис. 5. Результати визначення потреби в наданні психологічної або соціально-педагогічної допомоги сім'ї.

Відносно питання: «Які послуги соціального захисту пропонувалися сім'ям загиблих військовослужбовців?» 21% зазначили, що подавали заяви та скарги за допомогою спеціалістів, 20% представляли інтереси в різних установах та організаціях, 18% займалися лобюванням інтересів сімей загиблих військовослужбовців, 20% сімей отримували консультаційні послуги, а 21% отримували юридичну підтримку.

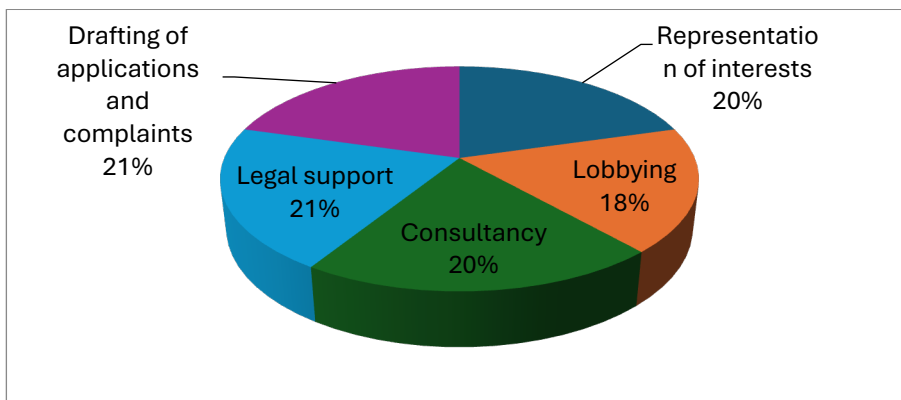

Рис. 6. Результати надання послуг соціального захисту сім'ям загиблих військовослужбовців.

Токарук Людмила, Ніколаєнко Вікторія ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ БІЙЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ 2025 Журнал «Соціалізація та розвиток людини» Т.7. №1. DOI: 10.37096/SHDISJ-25-1.1-0008

Щодо результатів надання послуг соціального захисту сім'ям загиблих військовослужбовців, можна відзначити такі показники: Менше третини респондентів відповіли, що подавали заяви та скарги до різних соціальних установ за допомогою спеціалістів соціального та правового сектору. Невелика кількість респондентів мала представлення своїх інтересів у різних установах та організаціях країни спеціалістами соціального сектору. Невеликий відсоток сімей загиблих військовослужбовців займався лобюванням своїх інтересів. Лише частина сімей отримала різні види консультування та юридичної підтримки за допомогою фахівців юридичного сектору.

У відповідь на запитання: «Чи готові сім'ї загиблих військовослужбовців до соціально-педагогічної підтримки своїх сімей?» 91 респондент відповів, що готовий приймати таку соціально-педагогічну підтримку, серед них 53 вдови, 31 дитина та 7 батьків загиблого воїна. 20 осіб вагалися відповісти на запитання чи готові вони до соціально-педагогічної підтримки, зокрема 8 вдів, 7 дітей та 5 батьків. 14 опитаних осіб вказали, що не потребують соціально-педагогічної підтримки, зокрема 6 дружин, 4 дитини та 5 батьків загиблих бійців.

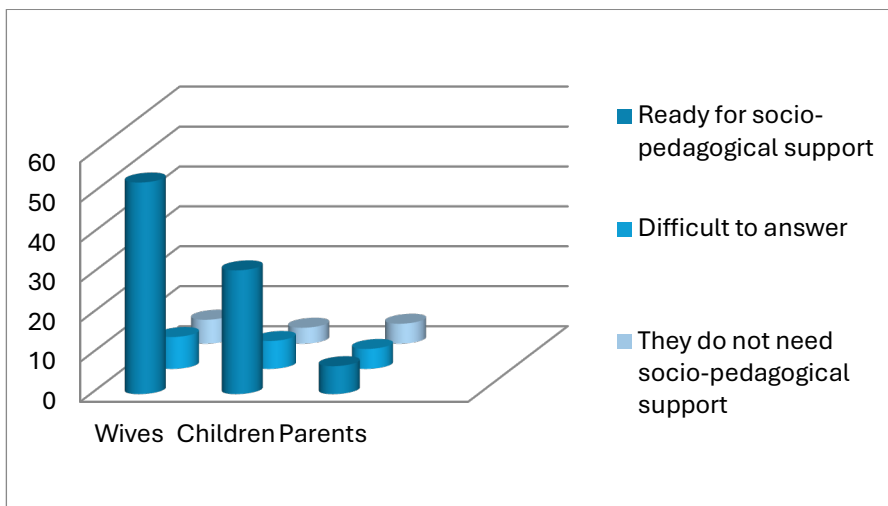

Рис. 7. Результати готовності сімей загиблих військовослужбовців до соціально-педагогічної підтримки.

Таким чином, виходячи з виявлених результатів дослідження готовності членів сімей загиблих військовослужбовців до соціально-педагогічної підтримки, можна стверджувати, що більшість респондентів готові та повністю відкриті до соціально-педагогічної підтримки. Менше третини опитаних вважають, що їм важко відповісти на це запитання, оскільки вони не поінформовані про цей вид соціально-педагогічної діяльності, і лише деякі особи вказали, що не потребують соціально-

педагогічної підтримки.

Висновки

Дослідження соціально-педагогічної підтримки сімей загиблих військовослужбовців Збройних Сил України на теоретичному рівні проведено шляхом аналізу нормативно-правової бази щодо соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей, сімей загиблих ветеранів війни, а також наукових джерел, що розкривають основний зміст реалізації (збір, отримання, аналіз та систематизація інформації та довідкових документів) пільг та соціальних гарантій, встановлених законодавством, в органах державної влади, місцевого самоврядування, освітніх, медичних (реабілітаційно-оздоровчих) закладах, організаціях та закладах різних форм власності фахівцями соціального сектору. Автори друкованих джерел також звертають увагу на основні недоліки, що виникають у процесі практичної соціально-педагогічної роботи з сім'ями загиблих військовослужбовців, а саме, що спеціалістам не завжди вдається повноцінно виявити осіб з числа сімей загиблих, які

перебувають у складних життєвих обставинах, потребують соціальної підтримки, та своєчасно надати соціально-педагогічні послуги. На перешкоді ефективності такої роботи можуть стояти як соціальні (недостатня активність соціальних служб) так і психологічні перепони (особливості переживання травма втрати, горювання членів сім'ї загиблого). Такий висновок підкріплюється результатами чинного емпіричного дослідження, відповідно до яких, третина сімей загиблих військовослужбовців не звертається за допомогою, незважаючи на те, що вони поінформовані про її наявність.

Перспективи дослідження полягають у поширенні та використанні результатів теоретичного та емпіричного аналізу соціально-педагогічної підтримки сімей загиблих військовослужбовців Збройних Сил України в інформаційних наукових, професійних джерелах та практичних заходах (круглі столи, брифінги, семінари, тренінги) з метою створення сприятливих умов для вирішення актуальних соціальних проблем сімей загиблих українських героїв.

Список використаних джерел

Бойко, О., Гребін, Л., Левченко, Н. (2018). Технології соціально-педагогічної роботи з військовослужбовцями та їхніми сім'ями. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету, (2), 66-73. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2017.134397>.

Токарук Людмила, Ніколаєнко Вікторія ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ БІЙЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ 2025 Журнал «Соціалізація та розвиток людини» Т.7. №1. DOI: 10.37096/SHDISJ-25-1.1-0008

Дідик, Н. (2019). Система роботи з сім'ями військовослужбовців: порівняльний аналіз досвіду США, Канади та Великої Британії. Наукові дослідження із соціальної та політичної психології, 44(47), 37-51. [https://doi.org/10.33120/ssj.vi44\(47\).115](https://doi.org/10.33120/ssj.vi44(47).115).

Верховна Рада України (1991). Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей (Закон України від 20.12.1991, № 2011-XII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>.

Верховна Рада України (2001). Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю (Закон України від 21.08.2001, № 2558-III). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>.

Верховна Рада України (1993). Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту (Закон України від 22.10.1993, № 3551-XII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>.

Міхеєва, О. (2018). Характеристика соціальної роботи з сім'ями військовослужбовців. Соціальна робота. Соціальна педагогіка, 11, 44-50. <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/25336/9.pdf?sequence=1>

- Верховна Рада України (2018). Про затвердження Положення про психологічну службу в системі освіти України (Розпорядження від 22.05.2018 № 509). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text>.
- Організація психосоціальної допомоги ветеранам війни та їхнім сім'ям (2021). Рекомендації для місцевих органів влади, ВАІТЕ, 19. <https://mva.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/>.
- Пам'ятка учасникам російсько-української війни (2022). Права, обов'язки та гарантії соціального захисту, с. 248. https://legal100.org.ua/wp-content/uploads/2022/02/pamyatka_uchasnyka_ATO_2022-28-01_PRINTWEB.pdf.
- Верховна Рада України (2015). Про затвердження Порядку надання статусу члена сім'ї померлого захисника або захисника України (Постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 № 740). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/740-2015-n#Text>.
- Верховна Рада України (2022). Про затвердження Порядку проведення комплексного огляду системи соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) захисників України (Постанова Кабінету Міністрів України від 10 червня 2022 року № 663). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/663-2022-n#Text>.

- Марухіна, І., Кондратенко, Л. (2023). Регіональний психологічний проект «Завжди поруч»: передовий досвід. Частина 1, Суми, 64. <http://nmcps.sumy.sch.in.ua/Files/downloadcenter>.
- Байдик, В. (2021). Соціально-педагогічний супровід у навчальному закладі. Бук-Друк.
- Тітаренко, Т., Дворник, М., Климчук, В. (2019). Соціально-психологічна підтримка адаптації ветеранів. ТОВ «Імекс».
- Tokaruk L., Nikolaenko V. (2024). The role of a social educator in working with families of fallen soldiers of Ukraine. *XIII International scientific and practical conference «Innovative Scientific Research: Balance of Theory and Practical Application» (March 6-8, 2024) Brussels, Belgium*. International Scientific Unity. P.133-136.

Конфлікт інтересів

Авторам не відомо про конфлікт інтересів у процесі підготовки цієї публікації.

Застереження: Автори заявляють, що їхні думки та погляди, висловлені в цьому рукописі, не підлягають впливу жодних організацій

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Токарук Людмила
Кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри соціальної реабілітації
та соціальної педагогіки
Київський національний університет
Імені Тараса Шевченка
Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-7330-406X
Електронна пошта: mila-la@knu.ua

Ніколаєва Вікторія
Студентка магістратури ОНП «Соціальна педагогіка»
Київський національний університет
Імені Тараса Шевченка

ПРО ЦЮ СТАТТЮ

Цитувати цю статтю. Токарук Людмила, Ніколаєнко Вікторія. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ БІЙЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ. 2025. Журнал «Соціалізація та розвиток людини» Т.7. №1. DOI: 10.37096/SHDISJ-25-1.1-0008

Токарук Людмила, Ніколаєнко Вікторія ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ БІЙЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ 2025 Журнал «Соціалізація та розвиток людини» Т.7. №1. DOI: 10.37096/SHDISJ-25-1.1-0008

Подано 10 серпня 2025 р. / Переглянуто 12 жовтня 2025 р. / Затверджено 16 листопада 2025 р. Опубліковано: 30 листопада 2025 р.
DOI: 10.37096/SHDISJ-25-1.1-0008

Відповідальний редактор – Світлана ПАЩЕНКО

ПРАВА ТА ДОЗВОЛИ

Авторське право: © 2025 Токарук Людмила, Ніколаєнко Вікторія. Це стаття з відкритим доступом, що розповсюджується за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0), яка дозволяє необмежене використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії за умови посилання на автора та джерело.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Токарук Людмила, Ніколаєнко Вікторія

Анотація

Актуальність. Четвертий рік військових дій на території України неухильно збільшує чисельності однієї з найбільш вразливих категорій населення – сімей загиблих військовослужбовців, які потребують як соціального, так і правового захисту. Означена актуальність теми дослідження конкретизується в таких завданнях: аналіз нормативно-правової бази України; визначення ефективності порядку організації соціально-педагогічної підтримки сімей загиблих військовослужбовців для реалізації державної політики у сфері соціального захисту населення України.

Методологія. Ефективність організації компетентної соціально-педагогічної підтримки сімей загиблих військовослужбовців ЗСУ соціальними працівниками визначалася на базі першого відділення Ніжинського територіального центру комплектування та соціальної підтримки у м. Ніжин Чернігівської області.

Методи: аналіз правової бази та нормативних документів; авторська анкета для збору даних про потреби членів сімей загиблих воїнів у соціально-педагогічній підтримці на шляху їх ресоціалізації в новому статусі.

Вибірка. 125 представників сімей загиблих військовослужбовців (подружжя, діти, батьки, родичі).

Результати. Дослідження особливостей соціально-педагогічного супроводу сімей загиблих військовослужбовців ЗСУ проводилося на теоретичному, методичному та емпіричному рівнях. За результатами емпіричного дослідження:

більшість респондентів готові та повністю відкриті до соціально-педагогічної підтримки; менше третини опитаних не поінформовані про цей вид соціально-педагогічної допомоги; третина сімей загиблих військовослужбовців не звертається за допомогою, хоча й знає про її доступність.

Ключові слова: соціально-педагогічний супровід, соціально-правовий захист, сім'ї загиблих захисників України, фахівці соціальної сфери.

Конфлікт інтересів

Авторам не відомо про конфлікт інтересів у процесі підготовки цієї публікації.

Застереження: Автори заявляють, що їхні думки та погляди, висловлені в цьому рукописі, не підлягають впливу жодних організацій

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Токарук Людмила

Кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри соціальної реабілітації

та соціальної педагогіки

Київський національний університет

Імені Тараса Шевченка
Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-7330-406X
Електронна пошта: mila-la@knu.ua
Ніколаєва Вікторія
Студентка магістратури ОНП «Соціальна педагогіка»
Київський національний університет
Імені Тараса Шевченка
ПРО ЦЮ СТАТТЮ

Цитувати цю статтю. Токарук Людмила, Ніколаєнко Вікторія. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ. 2025. Журнал «Соціалізація та розвиток людини» Т.7. №1. DOI: 10.37096/SHDISJ-25-1.1-0008

Подано 10 серпня 2025 р. / Переглянуто 12 жовтня 2025 р. / Затверджено 16 листопада 2025 р. Опубліковано: 31 грудня 2025 р.
DOI: 10.37096/SHDISJ-25-1.1-0008

Відповідальний редактор – Світлана ПАЩЕНКО

Токарук Людмила, Ніколаєнко Вікторія ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ БІЙЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ 2025 Журнал «Соціалізація та розвиток людини» Т.7. №1. DOI: 10.37096/SHDISJ-25-1.1-0008

ПРАВА ТА ДОЗВОЛИ

Авторське право: © 2025 Токарук Людмила, Ніколаєнко Вікторія. Це стаття з відкритим доступом, що розповсюджується за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0), яка дозволяє необмежене використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії за умови посилання на автора та джерело.

AUTHORS INFORMATION

Liudmyla Tokaruk

PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Social Rehabilitation and Social Pedagogy,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine,
ORCID ID: 0000-0002-7330-406X
mila-la@knu.ua

Viktoriiia Nikolaenko

Master's degree student in Social Pedagogy,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,